

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK

GERARD HOGAN

esitatud 14. jaanuaril 2021¹

Kohtuasi C-790/19

Parchetul de pe lângă Tribunalul Braşov

versus

LG,

MH,

menetluses osalesid:

**Agencia Națională de Administrare Fiscală – Direcția Generală Regională a Finanțelor
Publice Braşov**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Curtea de Apel Braşov (Braşovi apellatsioonikohus,
Rumeenia))

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 2005/60/EÜ – Direktiiv (EL) 2015/849 – Finantssüsteemi rahapesu
või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamine – Rahapesusüüteo –
Omaenda kuritegeliku raha pesu – Süüteo aktiivne ese – Reguleerimisala

I. Sissejuhatus

1. Käesolev eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta direktiivi (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ,² artikli 1 lõike 3 punkti a.

2. Eelotsusetaotlus on esitatud seoses LG ja MH vastu algatatud kriminaalmenetlusega. Väidetavalt panid nad aastatel 2009–2013 eri kuupäevadel toime rahapesukuriteo ja osalesid selles. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimus puudutab seda, kas pestud raha allikaks oleva eelsüüteo toimepanija võib olla ka rahapesusüüteo toimepanija, nagu see tegevus on määratletud direktiivi 2015/849 artikli 1 lõike 3 punktis a.

3. Siiski tuleb vaidlusaluste faktiliste asjaolude kuupäeva silmas pidades tähele panna, et seda küsimust analüüsides tuleb lähtuda Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. oktoobri 2005. aasta direktiivi 2005/60/EÜ rahandussüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil

¹ Algkeel: inglise.

² ELT 2015, L 141, lk 73.

kasutamise vältimise kohta³ artikli 1 lõike 2 punktist a. Nimelt oli direktiivi 2005/60 nüüdse versiooni – s.o direktiivi 2015/849 – eellane, direktiiv 2005/60 jõus nende sätteude arvatava toimepaneku kuupäeval. Seega saame käesolevat eelotsusetaotlust käsitledes pöörduda üksnes selle varasema direktiivi poole.

4. Samuti tuleb tähele panna, et eelotsusetaotlusest nähtuvalt on põhikohtuasjas süüdistatud süüdi mõistetud rahapesusüüteos, millele on viidatud direktiivi 2005/60 üle võtnud rahapesu ennetamist ja tõkestamist käsitleva seaduse nr 656/2002 (Lege nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor)⁴ artikli 29 lõike 1 punktis a. Nagu äsja märkisin, võeti direktiiv 2015/849 vastu pärast ajavahemikku, mil kõnealused süüteod toime pandi. Peale selle on eelotsusetaotluse esitanud kohus märkinud, et käesolevas asjas Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamise ajaks ei olnud direktiivi 2015/849 üle võtvat riigisisest seadust veel avaldatud.

5. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt aga võib Euroopa Kohus talle küsimuse esitanud liikmesriigi kohtule tarviliku vastuse andmiseks arvesse võtta neid liidu õigusnorme, millele liikmesriigi kohus oma küsimustes ei ole viidanud.⁵ Rahapesu määratlusega seoses ei olene sellest käesolevas asjas õigupoolest miski, niivõrd kui käesolevas asjas käsitletavas osas on rahapesu määratlus direktiivides 2005/60 ja 2015/849 sisuliselt ühesugune. Selles üldises kontekstis saame nüüd asuda analüüsima asjasse puutuvaid õigusnorme.

II. Õiguslik kontekst

A. Rahvusvaheline õigus

6. Strasbourgis 8. novembril 1990 alla kirjutatud Euroopa Nõukogu rahapesu ning kriminaaltulu avastamise, arestimise ja konfiskeerimise konventsiooni (*European Treaty Series*, nr 141) (edaspidi „Strasbourggi konventsioon“) artikli 6 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Osalisriik määratleb oma põhiseadusele ja oma õiguse põhimõtetele tuginedes seadustes kuritegudena järgmised tahtlikult toimepandud teod:

- a) kriminaaltuluna saadud vara teadlik muundamine või üleandmine, et varjata vara ebaseaduslikku päritolu, ning kaasaaitamine eelkuriteo toimepannud isikule tema tegevuse õiguslike tagajärgede vältimiseks;
- b) kriminaaltuluna saadud vara tegeliku laadi, allika, asukoha ja paigutuse ning vara liikumise ning varal olevate õiguste või vara omandi teadlik varjamine või vara muundamine;

[...]

2. Lõiget 1 kohaldades:

- a) ei pea eelkuritegu käsitama kriminaalkuriteona;

³ ELT 2005, L 309, lk 15.

⁴ Avaldatud väljaandes *Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 904, 12.12.2002.

⁵ Vt selle kohta 25. aprilli 2013. aasta kohtuotsus *Jyske Bank Gibraltar* (C-212/11, EU:C:2013:270, punkt 38).

b) võib ette näha, et lõikes 1 nimetatud tegusid eelkuriteo toimepannud isiku toimepanduna ei peeta kuritegudeks;

[...]“.

7. Varssavis 16. mail 2005 alla kirjutatud Euroopa Nõukogu rahapesu ning kriminaaltulu avastamist, arestimist ja konfiskeerimist ning terrorismi rahastamist käsitleva konventsiooni (*Council of Europe Treaty Series*, nr 198) (edaspidi „Varssavi konventsioon“) artikli 9 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1 Osalisriik määratleb oma põhiseadusele ja oma õiguse põhimõtetele tuginedes seadustes kuritegudena järgmised tahtlikult toimepandud teod:

a kriminaaltuluna saadud vara teadlik muundamine või üleandmine, et varjata vara ebaseaduslikku päritolu, ning kaasaaitamine eelkuriteo toimepannud isikule tema tegevuse õiguslike tagajärgede vältimiseks;

[...]

2 Lõiget 1 kohaldades:

a ei pea eelkuritegu käsitama kriminaalkuriteona;

b võib ette näha, et lõikes 1 nimetatud tegusid eelkuriteo toimepannud isiku toimepanduna ei peeta kuritegudeks;

[...]“.

B. Liidu õigus

1. Nõukogu raamotsus 2001/500/JSK

8. Nõukogu 26. juuni 2001. aasta raamotsuse 2001/500/JSK, milles käsitletakse rahapesu ning kuriteovahendite ja kuritegelikul teel saadud tulu kindlakstegemist, uurimist, blokeerimist, arestimist ja konfiskeerimist,⁶ artiklis 1 on sätestatud:

„Organiseeritud kuritegevuse vastaste meetmete tõhustamiseks võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, et [Strasbourg konventsiooni] järgmiste artiklite suhtes ei tehtaks ega hoitaks jõus reservatsioone:

[...]

b) artikli 6 suhtes, kui tegemist on raskete õigusrikkumistega. Niisugused õigusrikkumised peavad igal juhul hõlmama õigusrikkumisi, mille eest määratava karistuse ülemmäär on üle aasta kestev vabadusekaotus või vabadust piirav julgeolekumeede või, nendes riikides, mille õigussüsteemis on kehtestatud õigusrikkumiste alammäär, vähemalt kuus kuud kestev vabadusekaotus või vabadust piirav julgeolekumeede.“

⁶ EÜT 2001, L 182, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 158.

2. *Direktiiv 2005/60*

9. Direktiivi 2005/60 põhjendused 1 ja 5 on sõnastatud järgmiselt:

„(1) Suured „musta raha“ vood võivad kahjustada rahandussektori stabiilsust ja ohustada siseturgu ning terrorism kõigutab meie ühiskonna alustalasid. Lisaks kriminaalõigusel põhinevale lähenemisele saab rahapesu tulemuslikult vältida rahandussüsteemi abil.

[...]

(5) Rahapesu ja terrorismi rahastamine toimub sageli rahvusvahelises keskkonnas. Üksnes siseriiklikul tasandil või isegi ühenduse tasandil vastuvõetavatel meetmetel on ainult väga piiratud mõju, kui arvesse ei võeta rahvusvahelist koordineerimist ja koostööd. Ühenduse poolt käesolevas valdkonnas vastuvõetavad meetmed peaksid seetõttu olema kooskõlas muude rahvusvahelisel tasandil ettevõetud tegevustega. Ühenduse tegevus peaks jätkuvalt arvestama eelkõige juhtivaima rahvusvahelise rahapesu ja terrorismi rahastamisega võitleva organi, kelleks on rahapesuvastane töökond, edaspidi „FATF“, soovitusi. Kuna FATFi soovitusi 2003. aastal oluliselt muudeti ja täiendati, peaks ühenduse direktiiv olema selle uue rahvusvahelise standardiga vastavuses.“

10. Direktiivi 2005/60 artikli 1 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et rahapesu ja terrorismi rahastamine on keelatud.

2. Käesoleva direktiivi raames käsitletakse rahapesuna järgmist tahtlikku tegevust:

- a) vara muundamine või ülekanndmine, kui on teada, et selline vara on saadud kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest, eesmärgiga varjata või hoida saladuses vara ebaseaduslikku päritolu või abistada kuritegelikus tegevuses osalenud isikut, et ta saaks hoiduda oma tegude õiguslikest tagajärgedest;
- b) vara tõelise olemuse, päritolu, asukoha, käsutamiseviisi, ümberpaigutamise, omandiõiguse või muude varaga seotud õiguste varjamine või saladuses hoidmine, kui on teada, et selline vara on saadud kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest;
- c) vara omandamine, valdamine või kasutamine, kui selle saamisel on teada, et selline vara on saadud kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest;
- d) eeltoodud alapunktides nimetatud tegudes osalemine, seotus nendega, nende toimepanemise katsed ning nendele kaasaaitamine ja kihutamine või nende soodustamine või nendeks nõuandmine.“

3. *Direktiiv 2015/849*

11. Direktiivi 2015/849 põhjenduses 1 on märgitud:

„Ebaseadusliku raha vood võivad kahjustada finantssektori terviklikkust, stabiilsust ja mainet ning ohustada liidu siseturgu ja samuti rahvusvahelist arengut. Rahapesu, terrorismi rahastamine ja organiseeritud kuritegevus on jätkuvalt teravad probleemid, millega tuleks tegeleda liidu tasandil. Terrorism raputab meie ühiskonna alustalasid. Lisaks kriminaalõigusel põhineva lähenemisviisi

edasiarendamisele liidu tasandil on finantssüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise sihipärane ja proportsionaalne tõkestamine asendamatu ja see võib anda täiendavaid tulemusi.“

12. Direktiivi 2015/849 artiklis 1 on sätestatud:

„1. Käesoleva direktiivi eesmärk on tõkestada liidu finantssüsteemi kasutamist rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil.

2. Liikmesriigid tagavad, et rahapesu ja terrorismi rahastamine on keelatud.

3. Käesoleva direktiivi kohaldamisel käsitatakse rahapesuna järgmist tahtlikku tegevust:

- a) vara muundamine või üleandmine, kui on teada, et selline vara on saadud kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest, eesmärgiga varjata vara ebaseaduslikku päritolu või abistada kuritegelikus tegevuses osalevat isikut, et see isik saaks hoiduda oma tegude õiguslikest tagajärgedest;
- b) vara tõelise olemuse, päritolu, asukoha, käsutamiseviisi, ümberpaigutamise, omandiõiguse või muude varaga seotud õiguste varjamine, kui on teada, et selline vara on saadud kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest;
- c) vara omandamine, valdamine või kasutamine, kui selle saamisel on teada, et selline vara on saadud kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest;
- d) punktides a, b ja c osutatud tegudes osalemine, seotus nendega, nende toimepanemise katsed ning nendele kaasaaitamine ja kihutamine või nende soodustamine või nendeks nõuandmine.

[...]“.

4. Direktiiv 2018/1673

13. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2018. aasta direktiivi (EL) 2018/1673 rahapesu vastu võitlemise kohta kriminaalõiguse abil⁷ põhjenduses 11 on märgitud: „Liikmesriigid peaksid tagama, et teatavat tüüpi rahapesu on karistatav ka siis, kui selle on toime pannud isik, kelle kuritegeliku tegevuse tõttu asjaomane vara saadi (edaspidi „omaenda kuritegeliku raha pesu“). Kui rahapesu ei piirdu sellisel juhul ainult vara omamise või kasutamisega, vaid hõlmab ka vara ülekandmist, muundamist, varjamist või saladuses hoidmist ning põhjustab suuremat kahju, kui kuritegeliku tegevusega on juba tekitatud, näiteks kui kuritegelikust tegevusest saadud vara on pandud ringlusse ning seejuures on varjatud vara ebaseaduslikku päritolu, peaks selline rahapesu olema karistatav.“

⁷ ELT 2018, L 284, lk 22.

14. Direktiivi 2018/1673 artiklis 3 „Rahapesukuriteod“ on sätestatud:

„1. Liikmesriigid võtavad meetmed, millega tagada, et järgmised tegevused on karistatavad kuritegudena, kui need on toime pandud tahtlikult:

- a) vara muundamine või üleandmine, kui on teada, et see vara on saadud kuritegelikust tegevusest, eesmärgiga varjata või hoida saladuses vara ebaseaduslikku päritolu või abistada kuritegelikus tegevuses osalevat isikut, et see isik saaks hoiduda oma teo õiguslikest tagajärgedest;
- b) vara tõelise olemuse, päritolu, asukoha, käsutamiseviisi, ümberpaigutamise, omandiõiguse või muude varaga seotud õiguste varjamine või saladuses hoidmine, kui on teada, et vara on saadud kuritegelikust tegevusest;
- c) vara omandamine, valdamine või kasutamine, kui selle saamisel on teada, et vara on saadud kuritegelikust tegevusest.

2. Liikmesriigid võivad võtta meetmeid, millega tagada, et lõikes 1 osutatud tegevus on karistatav kuriteona, kui teo toimepanija kahtlustas või oleks pidanud teadma, et vara on saadud kuritegelikust tegevusest.

[...]

5. Liikmesriigid võtavad meetmed, millega tagada, et lõike 1 punktides a ja b osutatud tegevus on karistatav kuriteona, kui selle panid toime isikud, kes tegelesid või olid seotud kuritegeliku tegevusega, mille tulemusel vara saadi.“

C. Rumeenia õigus

15. Asjasse puutuvate asjaolude kuupäeval oli rahapesu ennetamist ja tõkestamist käsitleva seaduse nr 656/2002 artikli 29 lõige 1 sõnastatud järgmiselt:

„Rahapesusüüteo eest karistatakse 3- kuni 12-aastase vabadusekaotusega ja rahapesusüütegu on:

- a) vara muundamine või üleandmine, kui on teada, et selline vara on saadud kuriteo toimepanemisest, eesmärgiga varjata või hoida saladuses vara ebaseaduslikku päritolu või abistada kuritegelikus tegevuses osalevat isikut, et see isik saaks hoida kõrvale uurimisest, kohtumõistmisest või karistuse täideviimisest;
- b) vara või selle omandiõiguse olemuse, päritolu, asukoha, kättesaadavuse või liikumise varjamine või saladuses hoidmine, kui on teada, et selline vara on saadud kuriteo toimepanemisest;
- c) vara omandamine, valdamine või kasutamine, kui on teada, et selline vara on saadud kuriteo toimepanekust.“

III. Põhikohtuasja faktilised asjaolud

16. Tribunalul Braşov (Braşovi esimese astme kohus, Rumeenia) mõistis süüdistatavale LG-le 15. novembril 2018 karistuseks ühe aasta ja üheksa kuu pikkuse vabadusekaotuse tingimisi, olles mõistnud ta süüdi rahapesusüüteo, millele on viidatud rahapesu ennetamist ja tõkestamist käsitleva seaduse nr 656/2002 artikli 29 lõike 1 punktis a.

17. Nimetatud kohus tuvastas, et süüdistatav LG on äriühingu juhatuse liikmena tegutsedes pannud toime maksudest kõrvalehoidumise süüteo ja on samuti pannud sel teel saadud raha suhtes toime rahapesu. Nimetatud kohus leidis ka, et aastatel 2009–2013 ei ole LG kandnud tulu saamist tõendavaid maksudokumente enda juhitava äriühingu raamatupidamisarvestusse. See tegevusetus loeti maksudest kõrvalehoidmise süüteoks.

18. Maksudest kõrvalehoidumisest saadud raha kanti seejärel üle teise äriühingu, mida esindas MH, kontole, misjärel võtsid LG ja MH selle raha välja. See ülekanne tehti vastavalt võlanõude loovutamise lepingule, mille olid omavahel sõlminud LG, tema juhitud äriühing ja MH juhitud äriühing. Selle lepingu kohaselt maksti summad, mida võlgnes LG-le tema juhitud äriühing, nimetatud äriühingu klientide poolt MH juhitud äriühingu kontole.

19. Samuti andis Tribunalul Braşov (Braşovi esimese astme kohus) korralduse lõpetada süüdistatava LG vastu maksudest kõrvalehoidumise eest algatatud kriminaalmenetlus, kuna LG oli asjasse puutuva kahju heastanud. Tema kaassüüdistatava MH mõistis nimetatud kohus aga õigeks. Kohus ei lugenud tõendatuks, et ta oli teadlik, et süüdistatav LG peseb maksudest kõrvalehoidumisest saadud raha.

20. Parchetul de pe lângă Tribunalul Braşov (Braşovi esimese astme kohtu prokurör, Rumeenia) (edaspidi „prokurör“), süüdistatav LG ja Agenția Națională de Administrare Fiscală, Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Braşov (riiklik maksuamet, Braşovi piirkondlik maksuamet, Rumeenia) (edaspidi „tsiviilhageja“) esitasid selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Curtea de Apel Braşovile (Braşovi apellatsioonikohus, Rumeenia) (edaspidi „eelotsusetaotluse esitanud kohus“).

21. Prokurör ei ole kohtuotsusega nõus ja väidab muu hulgas, et süüdistatava MH õigeksmõistmine ei ole põhjendatud. Tsiviilhageja ei ole kohtuotsusega nõus seetõttu, et tema tsiviilnõuded jäeti osaliselt rahuldamata. LG on hiljem oma apellatsioonkaebusest loobunud.

22. Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, et ta palub tõlgendada direktiivi 2015/849 – olgugi et seda ei ole ette nähtud tähtajal Rumeenia õigusesse üle võetud –, sest selles direktiivis on määratletud rahapesusüütegu samamoodi nagu asjasse puutuval ajal jõus olnud direktiivis 2005/60, mis võeti üle rahapesu ennetamist ja tõkestamist käsitlevasse seadusesse nr 656/2002.

23. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on vaja esitada eelotsusetaotlus, sest rahapesu ennetamist ja tõkestamist käsitleva seaduse nr 656/2002 artikli 29 lõike 1 tõlgendused on omavahel vastuolus, kuna kohtupraktikas esineb lahknevaid lahendeid. Nendel asjaoludel saaks käesoleva vaidluse lahendada mitmel üksteisele diametraalselt vastanduval viisil olenevalt sellest, kas Euroopa Kohus asub seisukohale, et süüteo koosseisu põhitunnus esineb või mitte.

24. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates ei saa üks ja sama isik olla süüdi ühtaegu rahapesusüüteo selle ühes või teises vormis ning ka eelsüüteo. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et selline tõlgendus ei tuleneks mitte ainult direktiivi 2015/849 põhjendustest, vaid ka artikli 1 lõike 3 grammatilisest, semantilisest ja teleoloogilisest analüüsist. Samuti leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kui asuda seisukohale, et eelsüüteo aktiivne ese saab olla ühtaegu ka rahapesusüüteo aktiivne ese, tähendas see *ne bis in idem*-põhimõtte eiramist.

IV. Eelotsusetaotlus ja menetlus Euroopa Kohtus

25. Nendel asjaoludel otsustas Curtea de Apel Braşov (Braşovi apellatsioonikohus, Rumeenia) 14. oktoobri 2019. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 24. oktoobril 2019, menetluse peatada ja taotleda Euroopa Kohtult eelotsust järgmises küsimuses:

„Kas direktiivi 2015/849 artikli 1 lõike 3 punkti a tuleb tõlgendada nii, et isik, kes paneb toime rahapesukuriteo koosseisule vastava konkreetse teo, on alati eraldiseisev isikust, kes paneb toime eelkuriteo (põhikuriteo, millest saadakse rahapesu esemeks olev raha)?“

26. Pärast seda, kui Euroopa Kohus esitas küsimuse LG apellatsioonkaebusest loobumise võimaliku mõju kohta ülejäänud menetlusele, kinnitas eelotsusetaotluse esitanud kohus kirjas, mis saabus Euroopa Kohtusse 16. jaanuaril 2020, et prokuröri ja tsiviilhageja apellatsioonkaebusi arvesse võttes ei ole sellel loobumisel tagajärgi eelotsusetaotluse asjakohasusele. Igasugune nende apellatsioonkaebuste läbivaatamine eeldab eelotsusetaotluse esitanud kohtult otsuse tegemist selle kohta, kas esineb tunnuseid, mis piisavalt puudutavad LG-le ja ka MH-le etteheidetavate faktiliste asjaolude õigusvastasust ja seostatavust rahapesusüüteoga, mistõttu kohtuasja enda sisuline lahendamine oleneb Euroopa Kohtu vastusest.

27. Oma kirjalikud seisukohad on esitanud prokurör, Tšehhi, Poola ja Rumeenia valitsus ning Euroopa Komisjon.

28. Menetluse kirjaliku osa lõppedes asus Euroopa Kohus seisukohale, et tal on piisavalt teavet kohtuotsuse tegemiseks ilma kohtuistungita vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 76 lõikele 2.

V. Analüüs

A. Eelotsusetaotluse vastuvõetavus

29. Rumeenia valitsus on esitanud oma kirjalikes seisukohtades kolm vastuvõetamatuse väidet. Esiteks on eelotsusetaotluse vastuvõetavus kaheldav seetõttu, et LG oma apellatsioonkaebusest loobus. Teiseks ei saa väita, et Euroopa Kohtul on kogu vajalik teave vastuse andmiseks. Kolmandaks ei esine riigisiseses kohtupraktikas lahknevaid tõlgendusi, mistõttu Euroopa Kohtu otsus ei oleks eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarvilik.

30. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on ELTL artiklis 267 ette nähtud menetlus Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute koostöö vahend, mille abil annab Euroopa Kohus liikmesriikide kohtutele liidu õiguse tõlgenduse, mis on vajalik nende menetluses olevate vaidluste lahendamiseks. Selle koostöö raames on vaid selle liikmesriigi kohtu pädevuses, kes asja menetleb ja kes vastutab tehtava lahendi eest, hinnata kohtuasja eripärasid arvestades seda, kas eelotsus on

kohtuotsuse tegemiseks vajalik ja kas Euroopa Kohtule esitatud küsimused on asjakohased. Kui esitatud küsimused puudutavad liidu õiguse tõlgendamist, on Euroopa Kohus järelikult üldjuhul kohustatud eelotsuse tegema. Sellest järeldub, et eeldatakse, et liidu õiguse tõlgendamise küsimused, mis liikmesriigi kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavust Euroopa Kohus ei pea kontrollima, on asjakohased. Liikmesriigi kohtu esitatud taotluse saab Euroopa Kohus tagasi lükata vaid siis, kui on ilmselge, et taotletud liidu õiguse tõlgendusel ei ole mingit seost põhikohtuasja asjaolude või esemega või kui kõnealune probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada talle esitatud küsimustele tarviliku vastuse andmiseks vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud.⁸

31. Käesolevas asjas nähtub eelotsusetaotlusest ja selle esitanud kohtu vastusest Euroopa Kohtu küsimusele, et vaidlus on eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses pooleli ja selle vaidluse lahendamiseks tuleb nimetatud kohtul teha sisuliselt otsus küsimuses, kas rahapesusüüteo aktiivne ese võib olla seesama mis eelsüüteo, kui võtta aluseks direktiivi 2005/60. Seega ei ole ilmne, et taotletav liidu õiguse tõlgendus ei ole seotud tegelikkusega või põhikohtuasja esemega või et probleem on hüpoteetiline.

32. Samuti tuleb tähele panna, et eelotsusetaotluses kirjeldatud faktilised asjaolud võimaldavad aru saada, mis on selles kohtuasjas kaalul, ja on igal juhul võimaldanud liikmesriikide valitsustel ja komisjonil esitada seisukohti kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikliga 23. Lõpuks võiks samuti lisada, et Euroopa Kohtu ülesanne ei ole eelotsusemenetluses otsustada eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt aluseks võetud riigisisese õiguse eri tõlgenduste tegelikkuse või ulatuse üle.

33. Nendel asjaoludel olen seisukohal, et eelotsusetaotlus tuleb tunnistada vastuvõetavaks.

B. Esitatud küsimuse analüüs

34. Oma küsimuses palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas isik, kes paneb toime teo, mis kujutab endast direktiivi 2005/60 artikli 1 lõike 2 punktis a määratletud rahapesu, võib olla selle süüteo toimepanija, millest pestud raha on saadud. Asun nüüd seda küsimust käsitlema.

1. Sissejuhatav märkus direktiivi 2005/60 reguleerimisala kohta

35. Kõigepealt tuleb tähele panna, et kuigi direktiiv 2005/60 põhineb küll kahel õiguslikul alusel (nimelt EÜ artikli 47 lõikel 2 (nüüd ETL artikli 53 lõige 1) ja EÜ artiklil 95 (nüüd ETL artikkel 114)) ning selle eesmärk on seega tagada siseturu nõuetekohane toimimine, on selle peamine eesmärk takistada finantssüsteemi kasutamist rahapesuks ja terrorismi rahastamiseks, nagu nähtub nii selle direktiivi pealkirjast kui ka põhjendustest.⁹ Selles kontekstis on selge, et ehkki direktiivi 2005/60 artikli 1 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et rahapesu ja terrorismi rahastamine on keelatud, ei ole selles sättes kehtestatud kohustust määrata sama direktiivi artikli 1 lõikes 2 määratletud tegude eest kriminaalkaristusi.

⁸ Vt selle kohta 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punktid 18–20) ja 23. jaanuari 2019. aasta kohtuotsus M.A. jt (C-661/17, EU:C:2019:53, punktid 48–50).

⁹ Vt selle kohta 25. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Jyske Bank Gibraltar (C-212/11, EU:C:2013:270, punkt 46).

36. Erinevalt direktiivist 2018/1673 ei ole selle direktiivi sätted karistusõiguslikku laadi. Vastupidi, nagu eespool märgitud, on direktiivi 2005/60 sätted oma laadi poolest sisuliselt ennetavad, niivõrd kui nende eesmärk on riskist lähtudes ette näha ennetus- ja heidutusmeetmestik, et tõhusalt võidelda rahapesu ja terrorismi rahastamisega ning kaitsta finantssüsteemi rahandussüsteemi tugevust ja toimimiskindlust. Nende meetmete eesmärk on ära hoida või vähemalt piirata sellist tegevust niipalju kui võimalik, tõkestades rahapesuga ja terrorismi rahastamisega tegelejaid kõikides etappides, mida nimetatud tegevus võib hõlmata.¹⁰ Kuigi direktiiviga 2005/60 on keelatud teatav tegevus, mis kujutab endast rahapesu, on selle direktiiviga siiski jäetud liikmesriikidele vabadus valida, milliste vahenditega see keeld rakendatakse. Selles direktiivis ei ole sellisena nõutud, et liikmesriigid niisuguse tegevuse kriminaliseeriks, olgugi et neil on muidugi vähemalt põhimõtteline vabadus seda teha.

37. Nendel asjaoludel on selge, et direktiiv 2005/60 ei kohusta liikmesriike määrama sama direktiivi artikli 1 lõike 2 punktis a määratletud rahapesu – s.o vara muundamine või ülekandmine, kui on teada, et selline vara on saadud kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest, eesmärgiga varjata või hoida saladuses vara ebaseaduslikku päritolu või abistada kuritegelikus tegevuses osalenud isikut, et ta saaks hoiduda oma tegude õiguslikest tagajärgedest – toimepanijale kriminaalkaristust, kui ta on ühtlasi ka eelsüüteo toimepanija.

38. Samas ei tohi unustada, et Euroopa Kohtus välja kujunenud praktika kohaselt tuleb liidu õiguse sätte tõlgendamisel arvesse võtta nii selle sõnastust kui ka konteksti ja selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa see säte on, ning vajaduse korral selle sätte kujunemislugu.¹¹ Kõik need tõlgenduskrriteeriumid viivad mu aga järeldusele, et kuigi direktiivi 2005/60 artikli 1 lõike 2 punkt a ei nõua eelmises punktis kirjeldatud asjaoludel kriminaalkaristust, ei keela see ka liikmesriikidel niisuguste karistusõiguse normide kehtestamist.

2. Kas liikmesriigid võivad kriminaliseerida rahapesu, kui selle süüteo toimepanija on ühtlasi ka eelsüüteo toimepanija

39. Kõigepealt tuleb tähele panna, et direktiivi 2005/60 artikli 1 sõnastus ei keela sõnaselgelt liikmesriikidel vastu võtta õigusakte, millega kriminaliseeritakse rahapesusüütegu, kui selle toimepanija on ühtlasi ka eelsüüteo toimepanija.

40. Nagu ma oma sissejuhatavas märkuses juba selgitasin, on ainus liikmesriikidele direktiivi 2005/60 artikli 1 lõikest 1 (koostoimes sama artikli lõike 2 punktiga a) tulenev kohustus keelata „vara muundamine või ülekandmine, kui on teada, et selline vara on saadud kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest, eesmärgiga varjata või hoida saladuses vara ebaseaduslikku päritolu või abistada kuritegelikus tegevuses osalenud isikut, et ta saaks hoiduda oma tegude õiguslikest tagajärgedest“. Kuigi direktiivi 2005/60 artikli 1 sõnastus ei kohusta seega liikmesriike kriminaliseerima lõike 2 punktis a kirjeldatud tegevust, ei takista see neid seda tegemast, olenemata sellest, et niisuguse teo toimepanija on ka selle eelsüüteo toimepanija, millest pestud raha on saadud.

41. Samuti ei saa jätta tähelepanuta, et direktiivi 2005/60 artiklis 5 on sõnaselgelt tunnustatud, et liikmesriigid võivad selle direktiiviga reguleeritud valdkonnas rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks vastu võtta või kehtima jätta selle direktiivi sätetest rangemad sätted. Nagu

¹⁰ Vt selle kohta 17. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus *Corporate Companies* (C-676/16, EU:C:2018:13, punkt 26).

¹¹ Vt selle kohta 14. mai 2020. aasta kohtuotsus *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság* (C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, punkt 113).

Euroopa Kohus on varem märkinud, kuulub see säte direktiivi I peatükki „Sisu, reguleerimisala ja mõisted“ ning on seega kohaldatav *kõikide sätete suhtes*, mis võetakse vastu direktiiviga 2005/60 reguleeritud valdkonnas rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks.¹²

42. Lõpuks, erinevalt eelotsusetaotluse esitanud kohtu väljendatud seisukohtadest ei arva ma, et direktiivi 2005/60 artikli 1 lõike 2 punktis a sätestatud täpsustus, mille kohaselt peab selles sättes määratletud rahapesu toimepanija „tead[m]a, et selline vara on saadud kuritegelikust tegevusest“, on tingimata selle tõlgendusega vastuolus. Nimelt näitab see väga täpne keeld ise liidu seadusandja püüet tagada, et keelatud oleks ainult tahtlikud teod, nagu on täpsustatud direktiivi 2005/60 artikli 1 lõike 2 esimeses lauses. Kuigi see tingimus on igal juhul täidetud, kui toimepanija on üks ja sama isik, on kasulik seda mitte unustada juhul, kui kaks süütegu – eelsüütegu ja rahapesusüütegu – on toime pannud kaks eri isikut. Möödamannes täheldan samuti, et liidu seadusandja on pidanud asjakohaseks säilitada see täpsustus direktiivi 2015/849 artikli 1 lõike 3 punktis a ja direktiivi 2018/1673 artikli 3 lõike 1 punktis a, kuigi viimati nimetatud direktiivis on liikmesriigid esimest korda sõnaselgelt kohustatud kuriteokoosseisuna ette nägema omaenda kuritegeliku raha pesu.

43. Teiseks on omaenda kuritegeliku raha pesu kriminaliseerimine kooskõlas ka direktiivi 2005/60 eesmärkidega. Nimelt, nagu juba mainitud, põhineb see direktiiv muu hulgas EÜ artiklil 95 (nüüd ETL artikkel 114), mis on seotud siseturu nõuetekohase toimimisega. Seda on lihtne seletada asjaoluga, et tõenäoliselt moonutab rahapesu finantsturge ja konkurentsi.¹³ Selles kontekstis saab omaenda kuritegeliku raha pesu tõepoolest pidada ebaausaks konkurentsitegevuseks ja selle kriminaliseerimisega saab kaitsta siseturu toimimist.¹⁴ Seepärast kordan, et Rumeenial oli põhimõtteliselt vabadus oma riigisisese õiguses niisugune süüteokoosseis ette näha.

44. Kolmandaks tuleb osutada, et direktiiv 2005/60 võeti vastu rahvusvahelises kontekstis, et kohaldada ja muuta Euroopa Liidus siduvaks soovitusel, mille on andnud rahapesuvastane töökond (edaspidi „FATF“), mis on juhtiv rahvusvaheline rahapesuvastane organ.¹⁵ Direktiivi 2005/60 põhjenduses 5 on sõnaselgelt märgitud, et kuna „FATFi soovitusi 2003. aastal oluliselt muudeti ja täiendati, peaks [see] direktiiv olema selle uue rahvusvahelise standardiga vastavuses“.

45. FATFi esimese soovitusel aga *võivad* riigid sätestada, et vastutust rahapesu eest ei rakendata eelkuriteo sooritanud isikute suhtes, kui seda nõuavad siseriikliku õiguse aluspõhimõtted. Võttes arvesse, kuidas see võimalus on sõnastatud, tuleks omaenda kuritegeliku raha pesu kriminaliseerimata jätmist pidada erandiks. Nendel asjaoludel tuleb seda, kui puudub sõnaselge täpsustus omaenda kuritegeliku raha pesu keelu kohta – nagu direktiivis 2005/60 –, pidada (kaudseks) loaks selline tegevus kriminaliseerida.¹⁶

¹² Vt selle kohta 10. märtsi 2016. aasta kohtuotsus *Safe Interenvios* (C-235/14, EU:C:2016:154, punkt 78).

¹³ Vt selle kohta Hyttinen, T., „A European Money Laundering Curiosity: Self-Laundering in Finland“, *European Criminal Law Review*, 8. kd, Nomos, 2018, lk 268–293, eriti lk 273.

¹⁴ Selles küsimuses vt Maugeri, A.-M., „Self-laundering of the proceeds of tax evasion in comparative law: Between effectiveness and safeguards“, *New Journal of European Criminal Law*, 9. kd, 1, SAGE Journals, 2018, lk 83–108, eriti lk 84 ja viited joonealuses märkuses 5.

¹⁵ Vt selle kohta 25. aprilli 2013. aasta kohtuotsus *Jyske Bank Gibraltar* (C-212/11, EU:C:2013:270, punkt 46) ja direktiivi 2005/60 põhjendus 5.

¹⁶ Vt selle kohta Hyttinen, T., „A European Money Laundering Curiosity: Self-Laundering in Finland“, *European Criminal Law Review*, 8. kd, Nomos, 2018, lk 268–293, eriti lk 277.

46. Samuti ei saa selles rahvusvahelises kontekstis eirata Strasbourgi konventsiooni, mis võeti Euroopa Liidu õiguskorda üle nõukogu raamotsusega 2001/500/JSK. Sellega seoses saab täheldada, et Strasbourgi konventsiooni artikli 6 lõike 1 punkt a on sõnastatud sama moodi kui direktiivi 2005/60 artikli 1 lõike 2 punkt a ja et – nagu on ette nähtud FATFi soovitusel – Strasbourgi konventsiooni artikli 6 lõike 2 punkt b ei keela omaenda kuritegeliku raha pesu kriminaliseerimist, vaid vastupidi, seal on ette nähtud, et seoses vastutusega sama konventsiooni artikli 6 lõikes 1 ette nähtud kuriteo eest *võib* ette näha, et seda ei rakendata isikute suhtes, kes sooritasid eelkuriteo.¹⁷ Nõukogu raamotsuse 2001/500/JSK artiklis 1 aga on sõnaselgelt sätestatud, et liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et reservatsioon ei tehtaks ega hoitaks Strasbourgi konventsiooni artikli 6 suhtes, kui tegemist on raskete õigusrikkumistega.

47. Neid kaalutlusi silmas pidades järelتان niisiis, et võttes arvesse direktiivi 2005/60 artikli 1 lõike 2 punkti a sõnastust, selle direktiiviga taotletavat eesmärki ning selle direktiivi rahvusvahelist ja seadusandlikku konteksti, tuleb direktiivi 2005/60 artikli 1 lõike 2 punkti a tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus niisuguste riigisiseste õigusaktide vastuvõtmine, milles sätestatakse, et eelsüüteo toime pannud isiku võib süüdi mõista ka sellest eelsüüteost tulenenud rahapesus.

48. Direktiivi 2005/60 artikli 1 sõnastust silmas pidades ei näe ma ühtki põhjust, miks liikmesriik ei peaks otsustama võtta selles sättes ette nähtud kohustuse üle riigisisese seadusega, milles on ette nähtud sedalaadi kuriteokoosseisud, olgugi et see on lõpuks liikmesriikide otsustada.

49. Siiski ei ole veel selge, kas see tõlgendus ei ole vastuolus *ne bis in idem*-põhimõttega, nagu väidab muu hulgas eelotsusetaotluse esitanud kohus.

3. Kaalutlused seoses *ne bis in idem*-põhimõttega

50. Vaidluse all ei ole see, et rahapesu ennetamist ja tõkestamist käsitleva seadusega nr 656/2002 on direktiiv 2005/60 Rumeenia õigusesse üle võetud. Selle seaduse artikli 29 lõige 1 kujutab endast eelkõige direktiivi 2005/60 artikli 1 lõigete 1 ja 2 ning seega Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 51 lõike 1 tähenduses liidu õiguse rakendusnormi. Seega tuleb Rumeenia õiguses austada põhiõigust, mis on tagatud harta artikliga 50, kus on sätestatud, et „[k]edagi ei tohi uuesti kohtu alla anda ega karistada kuriteo eest, milles ta on liidu territooriumil seaduse järgi juba lõplikult õigeks või süüdi mõistetud“.¹⁸

51. Nagu Euroopa Kohus on selgelt märkinud, tuleneb harta artikli 50 sõnastusest endast, et selle kohaselt on keelatud sama isiku suhtes kriminaalmenetluse läbiviimine või tema kriminaalkorras karistamine sama süüteo eest rohkem kui üks kord. Euroopa Kohtu praktika kohaselt on sama süüteo olemasolu hindamiseks asjakohane kriteerium identsed faktilised asjaolud, mida tuleb mõista kui konkreetsete omavahel lahutamatu seotud asjaolude kogumit, mille tulemusel on asjaomane isik lõplikult õigeks või süüdi mõistetud.¹⁹

52. Rahapesu kriminaliseerimisega seoses ei arva ma siiski, et rahapesu süüteokoosseis, nagu see on ette nähtud direktiivi 2005/60 artikli 1 lõike 2 punktis a, ja sellega seotud eelsüüteo fakt – mis on selle eeltingimus – on eelmises punktis viidatud mõttes identsed, st „sisuliselt sama faktiline

¹⁷ Sama nähti ette 2005. aasta Varssavi konventsiooni artikli 9 lõigetes 1 ja 2.

¹⁸ Vt selle kohta 20. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, punkt 21).

¹⁹ Vt selle kohta 20. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, punktid 34 ja 35).

asjaolu“.²⁰ Nimelt ei takista miski alates hetkest, mil süütegude faktilised asjaolud erinevad, isegi kui need on toime pannud üks ja sama isik või need on toime pandud ühel ja samal eesmärgil, nende eest eraldi vastutusele võtmist.²¹

53. Kuigi direktiivi 2005/60 artikli 1 lõike 2 punktis c on viidatud kõigest vara valdamisele või kasutamisele, kui vara on saadud kuritegelikust tegevusest, puudutab rahapesu, nagu see on määratletud sama lõike punktides a ja b, siiski vara muundamist või ülekandmist eesmärgiga varjata või hoida saladuses selle vara ebaseaduslikku päritolu või tõelist olemust, allikat, asukohta, käsutamiskiisi, ümberpaigutamist, omandiõigust või muid varaga seotud õigusi. Direktiivi 2005/60 artikli 1 lõike 2 punkte a ja b puudutavas osas hõlmab rahapesu seega tõepoolest ebaseaduslikult hangitud varade muundamist või ülekandmist ning varjamist ja saladuses hoidmist finantssüsteemi kaudu. Niisiis on selge, et see tegevus kujutab endast veel üht, eelsüüteost eristatavat kuritegu, mis võib pealegi põhjustada lisakahju või teistsugust kahju peale selle, mis on juba põhjustatud eelsüüteoga.

54. Seda illustreerib maksudest kõrvalehoidmise kontekst. Üks toimepandud süütegu võib seisneda maksustatava tulu õigusvastases varjamises. Veel üks – ja kriitiliselt teistsugune – süütegu võidakse toime panna siis, kui seesama maksukohustuslane püüab sellest süüteost saadud tulu finantssüsteemi kaudu pesta.

55. Liiatigi on see kitsendav valik, mille on teinud liidu seadusandja seoses omaenda kuritegeliku raha pesu kriminaliseerimisega. Nimelt võib kõrvalemärkusena täheldada, et kuigi kuritegelikul teel saadud vara omandamine, valdamine ja kasutamine peab nüüd direktiivi 2018/1673 artikli 3 lõike 1 punkti c kohaselt juba olema kuriteona karistatav, on jäetud sellised teod välja sama direktiivi artikli 3 lõikes 5 sätestatud kohustusest kriminaliseerida omaenda kuritegeliku raha pesu.²²

56. Seetõttu nõustun nendel kaalutlustel järeldusega, et direktiivi 2005/60 artikli 1 lõike 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et see ei välista olukorda, kus rahapesusüüteo toimepanija ja eelsüüteo toimepanija on üks ja sama isik, ilma et see riivaks *ne bis in idem*-põhimõtet.

VI. Ettepanek

57. Niisiis teen nendel kaalutlustel Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Curtea de Apel Braşovi (Braşovi apellatsioonikohus, Rumeenia) eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. oktoobri 2005. aasta direktiivi 2005/60/EÜ rahandussüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise vältimise kohta artikli 1 lõike 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole välistatud võimalus, et rahapesusüüteo toimepanija ja eelsüüteo toimepanija on üks ja sama isik.

²⁰ Kohtujuristi tõlge inglise keelde („a fact which is in substance the same“; lähtekeeles „un fait en substance le même“). Vt Michiels, O., „Le cumul de sanctions: le principe non bis in idem à l’aune de la jurisprudence de la Cour de justice et de la Cour européenne des droits de l’homme“, *L’Europe au présent! Liber amicorum Melchior Wathelet*, Bruylant, 2018, lk 555–578, eriti lk 565.

²¹ Vt selle kohta Beaussonie, G., „Quelques observations à partir de (et non sur) l’ „auto-blanchiment““, *Actualité Juridique Pénale*, 4, 2016, lk 192.

²² Vt samuti direktiivi 2018/1673 põhjendus 11 ning ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv rahapesu vastu võitlemise kohta kriminaalõiguse abil (COM(2016) 826 final), artikli 3 selgitus.